

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.36>

О. В. Щербанюк

доктор юридичних наук, професор кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-1307-2535>

В. А. Вдовічен

доктор юридичних наук, доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-4496-6435>

ТЕОРІЯ НОРМ Р. АЛЕКСІ І РЕЛЯЦІЙНА ТЕХНІКА: ПОНЯТТЯ І ОПОСЕРЕДКУВАННЯ

У статті йдеться про перспективу залучення теорії норм Р. Алексі в реляційну техніку як таку. Визначено поняття теорії норм Р. Алексі і реляційної техніки, а також особливості їхнього опосередкування. Для того щоб дістатися до цієї мети надаються відповіді на запитання, що таке теорія норм Р. Алексі і реляційна техніка як така, а також як вони оптимально співвідносяться.

Що стосується теорії норм Р. Алексі, то констатовано, що поділ норм на правила і принципи в теорії норм може ґрунтуватися на різних критеріях, причому найбільш відомим є критерій генералізації, згідно з яким правила – це конкретніші, а принципи – загальніші норми. Р. Алексі вводить новий критерій для розрізнення правил і принципів, який бере до уваги той факт, що правила можуть бути або виконані, або не виконані, тоді як принципи можуть бути виконані різною мірою. Поділ норм на правила і принципи у Р. Алексі є основою його теорії юридичного дискурсу, яка, зокрема, включає в себе аналіз деонтологічних та аксіологічних норм, принципу пропорційності, введення поняття долучених норм, взяття до уваги норм для вирішення в сенсі Є. Ерліха та ін. Що стосується реляційної техніки як такої, то вводится розрізнення дуалістичної і моністичної реляційної техніки, причому в першому випадку йдеться про реляційну техніку, яка має процесуально- і матеріально-правовий характер, а в другому – про матеріально-правову реляційну техніку, яка інакше називається експертним стилем опрацювання правової справи. Дуалістична реляційна техніка поділяється на стару реляційну техніку, яка існує з кінця XV століття до приблизно середини XIX століття, і нову, яка існує з приблизно середини XIX століття, особливо з 1884 року, коли було опубліковане перше видання посібника з реляційної техніки Г. Даубеншпека, до наших днів. Зазначається, що нова реляційна техніка, в дещо іншому аспекті, складається як із дуалістичної, так і моністичної реляційної техніки. Наведені деякі особливості, які дозволяють поглибити розуміння наведеного розрізнення. Що стосується опосередкування теорії норм Р. Алексі і реляційної техніки як такої, то показано, що таке опосередкування можливе завдяки взяттю до уваги субсумції і зважування як двох форм застосування права, про які говорить Р. Алексі. Відзначено, що реляційна техніка як така – це методика, яка стосується переважно правил і субсумції. Тоді як нова реляційна техніка має залучати також принципи і зважування, і стати у підсумку дисципліною, яка ґрунтується на теорії норм, тобто теорії правил і принципів Р. Алексі, а також на корелятивній теорії цього автора, яка бере до уваги як субсумцію під правило, так і зважування принципів.

Ключові слова: правила і принципи, принцип пропорційності, субсумція і зважування, юридична методологія, теорія юридичної аргументації, Г. Даубеншпек, Є. Ерліх.

Поділ правових норм на правила і принципи в сенсі Р. Алексі закріпився в реляційній техніці тільки в частині правил.

Теорія принципів як велінь оптимізації в реляційній техніці має відносно мале значення, хоча потенціал цієї теорії є доволі високим. Теорія норм Р. Алексі і реляційна техніка як така – це явища німецької юри-

дичної методології і/або теорії юридичної аргументації, які однак можуть бути використані і в Україні, особливо, якщо йдеться про їхнє поєднання. Тому дослідження відповідної теми буде актуальним у площині доктрини і важливим у площині юридичної практики.

Питання про відношення теорії норм Р. Алексі і реляційної техніки у вітчизняній юридичній науці залишається відкритим. Побудова нашого дослідження опирається на праці таких дослідників, як: Р. Алексі, Г. Даубеншпек, В. Зірп, В. Шушке, С. І. Максимов, Т. І. Дудаш, Н. А. Гураленко, В. Трутень, Р. Майданик, К.-Ф. Штукенберг, Ф. Ранієрі, С. Рабінович, О. Уварова та ін.

Мета статті – визначити поняття теорії норм Р. Алексі і реляційної техніки, а також особливості їхнього опосередкування. Для того щоб дістатися до цієї мети надаються відповіді на запитання, що таке теорія норм Р. Алексі і реляційна техніка як така, а також як вони оптимально співвідносяться.

Творчість Р. Алексі, публікація результатів якої розпочинається в 70-ті роки ХХ століття (бібліографію творів взагалі і, зокрема, перекладів праць Р. Алексі українською мовою, які здійснені С. І. Максимовим та ін., див. [1]), можна розділити на дві частини – до 2000 року і після 2000 року. Потрібно обережно сказати, що в першому періоді Р. Алексі продукує оригінальні ідеї, серед яких його теорія норм займає особливо важливе місце, оскільки на ній ґрунтуються практично всі інші здобутки цього провідного представника теорії юридичної аргументації [2; 3], точніше теорії раціонального юридичного дискурсу [4, с. 141-144, 170-171]. В другому періоді Р. Алексі відповідає на критику, частково погоджуючись, частково її відкидаючи. В останньому випадку відбувається поглиблення попередніх наукових результатів. Якщо взяти до уваги тільки теорію норм Р. Алексі, то її основи були викладені в «Теорії основних прав», яка була опублікована вперше в 1985 році [5], а після цього декілька разів перевидавалася і перекладалася на інші мови з німецької мови, на якій був опублікований оригінал (див. вище бібліографію). Як до 2000 року, так

і пізніше Р. Алексі розвивав свою теорію норм. Так, до 2000 року були опубліковані такі релевантні роботи, як: «До поняття правового принципу» [6], «Основні права як суб'єктивні права і як об'єктивні норми» [7] та ін. Особливо активно теорія норм Р. Алексі розвивається після 2000 року. Особливе значення при цьому має стаття «Формула ваги» [8], яка істотно доповнює і поглиблює теорію норм в редакції «Теорії основних прав» 1985 року. Відмітимо також й інші статті, а саме: «Право і правильність» [9], в якій активно використовується поняття претензії права на правильність, «Про зважування і субсумцію: структурне порівняння» [10], в якій аналізуються дві, згадані в заголовку, форми застосування права, «Головні елементи теорії подвійної природи права» [11], «Подвійна природа права» [12], а також дві статті про ідеальне належне 2009 і 2017 року, в яких подається логіко-філософська основа теорії раціонального юридичного дискурсу Р. Алексі взагалі і теорії норм зокрема [13; 14].

В «Теорії основних прав» Р. Алексі існує рубрика, яка називається «Структура основно-правових норм», в якій йдеться про відповідні норми, тобто про конституційні норми, які закріплюють у позитивній формі права людини і громадянина. Самі в ній містяться основні положення теорії норм Р. Алексі, які пізніше переходять із статті в статтю (наприклад, [15, с. 78; 13, с. 21-22; 8, с. 771; 16, с. 500-501; 17, с. 250; та ін.]), чи запозичуються до іншої монографії (наприклад, [18, с. 119-121]). Відзначимо, що оригінальних монографій у Р. Алексі небагато, а статей – навпаки.

Побудову своєї теорії Р. Алексі розпочинає із викладу традиційних критеріїв для розрізнення правил і принципів. Він пише, що розрізнення правил і принципів не нове. Але, незважаючи на свій вік і своє часте використання, щодо нього панує неясність і суперечка. Пропонується заплутане розмаїття критеріїв розрізнення. Часто-густо протиставляються не правило і принцип, а норма і принцип або норма і основоположення. Сам Р. Алексі поєднує правила і принципи у понятті норми. Як правила, так і принципи для нього є нормами, оскільки обоє гово-

рять про те, що саме є повинним. І те, й інше можна сформулювати за допомогою деонтичних основних висловів веління, дозволу і заборони. Принципи, так само, як і правила, є підставами для конкретних суджень про належне, навіть якщо підстави мають дуже різний характер. Отже, розрізнення правил і принципів – це розрізнення між двома видами норм [5, с. 72].

Далі Р. Алексі констатує, що запропоновані для розрізнення правил і принципів критерії є численними. Мабуть, найчастіше турбувалися про критерій генеральності. Згідно з ним, принципи – це норми відносно високого ступеня генеральності, а правила – норми відносно низького ступеня. За критерієм генеральності можна було б подумати про те, щоб класифікувати одну норму як принцип, а іншу – як правило. Як подальші критерії розрізнення дискутуються «визначеність випадків застосування», спосіб виникнення, скажімо, відмінність між «створеними» і «вирослими» нормами, експліцитність ціннісного вмісту, посилання на ідею права або на вищий закон права і значення для правопорядку. Принципи і правила розрізняються до того ж згідно з тим, чи є вони підставами для правил або самими правилами, або згідно з тим, чи йдеться про норми аргументації або про норми поведінки [5, с. 73-74]. До цього слід додати, що поняття генеральності норм не слід плутати із поняттям універсальності норм, зважаючи на те, що в обох випадках йдеться про окремі аспекти загальності норми.

Після всього цього Р. Алексі пропонує власний критерій для розрізнення правил і принципів, який значною мірою опирається на опубліковані до того роботи Р. Дворкіна [19, с. 40], проте не запозичуючи у всьому ідеї останнього автора, оскільки він, на противагу, Р. Алексі вважає, що єдино правильне рішення можливе, а Р. Алексі це заперечує [21, с. 35]. Крім того, Р. Алексі оригінально розуміє принципи як веління оптимізації, що для Р. Дворкіна, схоже, нехарактерно. Отже, Р. Алексі вважає, що вирішальним моментом для розрізнення правил і принципів є те, що *принципи* – це норми, які велють, щоб щось було реалізовано якомога

вищою мірою відносно правових і фактичних можливостей. Принципи є, згідно з цим, *веліннями оптимізації*, які характеризуються тим, що вони можуть бути виконані в різному ступені і що велена міра їхнього виконання залежить не тільки від фактичних, але й від правових можливостей. Область правових можливостей визначається зворотними принципами і правилами. Всупереч цьому, *правила* є нормами, які завжди тільки або можуть бути виконані, або не виконані. Якщо правило чинне, то тоді велено робити саме те, що воно вимагає, не більше і не менше. Отже, правила містять *запровадження* (*Festsetzungen*, = фіксації) в просторі фактично і юридично можливого. Це означає, що розрізнення між правилами і принципами є якісним розрізнення, а не розрізненням заступенем. Кожна норма є або правилом, або принципом. [5, с. 75-77]

Власне кажучи, щойно сказане є базисом теорії норм Р. Алексі, який конкретизується в різних напрямках. Йдеться, наприклад, про те, що Р. Алексі розрізняє конфлікт правил і колізію принципів, і констатує, що відмінність між правилами і принципами найвиразніше проявляє себе у разі колізій принципів і конфліктів правил. Спільним для колізій принципів і конфліктів правил є те, що дві норми, будучи застосованими щоразу самі по собі, ведуть до несумісних один з одним результатів, а саме до двох суперечливих самих собі конкретних правових суджень про належне. Вони відрізняються за способом розв'язання конфлікту. Конфлікт між правилами може бути розв'язаний тільки за допомогою того, що або в правило вмонтовують застереження про виняток, яке усуває конфлікт, або принаймні одне із правил оголошують невалідним: якщо встановлено застосовність двох правил з правовими наслідками, які суперечать одні одним у конкретному випадку, і ця суперечність не може бути усунута за допомогою вмонтування застереження про виняток, то через це принаймні одне правило повинно бути оголошено невалідним [5, с. 77-78].

На противагу цьому зовсім по-іншому можуть бути розв'язані колізії принципів. Якщо два принципи колідують, що трапля-

ється, скажімо, тоді, коли згідно з одним принципом щось заборонено, а згідно з іншим те саме дозволено, то один з двох принципів мусить відійти на задній план. Це, однак, не означає, ні що принцип, який відступив, повинен бути оголошений невалідним, ні що в принцип, який відступив, повинно бути вбудовано застереження про виняток. Радше один принцип перевершує інший за певних обставин. За інших обставин питання переваги може бути розв'язане навпаки. Саме це мається на увазі, коли говорять, що принципи мають різну вагу в конкретних випадках і що принцип з щоразу більшою вагою має перевагу. Конфлікти правил розігруються в вимірі чинності, колізії принципів відбуваються, оскільки колідувати можуть тільки чинні принципи, по той бік виміру чинності в вимірі ваги [5, с. 78-79]

Прикладне значення теорія норм Р. Алексі має тоді, коли йдеться про поняття так званих долучених норм. При цьому слід зробити застереження, що теорія долучених норм, яка у Р. Алексі стосується конституційного права, може бути перенесена і на інші галузі права. Критерієм при цьому є те, чи застосовується у відповідній галузі права принцип пропорційності. Отже, Р. Алексі розрізняє норми основних прав, які безпосередньо статуйовані, й долучені норми. *Долученою нормою основного права є норма, для долучення якої можливе коректне основно-правове обґрунтування.* (NB) Якщо для щойно наведеної норми можливе коректне основно-правове обґрунтування, що тут припускається, то вона є нормою основних прав. Водночас вона є правилом, під яке можуть бути субсумовані обставини, які очікують вирішення, як і під установлену (*gesetzt*) норму. Отже, чинним є таке положення: як результат кожного правильного основно-правового зважування може бути сформульована долучена норма основного права з характером правила, під яку можна субсумувати випадок [5, с. 86-87].

Р. Алексі говорить, що із його теорії норм впливають важливі наслідки: першою значущою властивістю, яка проступає із уже сказаного, є різний *prima facie*-характер правил і принципів. Принципи велять, щоб дещо було реалізовано відносно

правових і фактичних можливостей якомога вищою мірою. Тому вони містять не *дефінітивні*, а тільки *prima facie*-веління. З того, що принцип доречний в якомусь випадку, не випливає, що те, чого вимагає принцип у цьому випадку, в результаті є чинним. Принципи являють собою підстави, які можуть бути розвіяні зворотними підставами. Як має бути закріплене співвідношення між підставою і контрпідставою, принципом не вирішується. Тому принципи позбавлені закріплювального вмісту в перспективі зворотних принципів і фактичних можливостей.

Зовсім інакше це буде у випадку з правилами. Тим що правила вимагають робити якраз те, що ними велено, вони містять закріплення в просторі правових і фактичних можливостей. Таке закріплення може зазнати невдачі через юридичну і фактичну неможливість, що може призвести до його невалідності; але якщо воно не зазнає невдачі у такий спосіб, то *дефінітивно* є чинним те, що говорить правило [5, с. 87-88]. Наголосимо, що термін «*дефінітивно*» слід розуміти як синонім для слова «остаточно», а *prima facie* – як синонім для слова «попередньо».

Наведені досі міркування показують, що правила і принципи є підставами різного роду. Принципи – це завжди *prima facie*-підстави, а правила, якщо не може бути статуйований виняток, – *дефінітивні* підстави. [5, с. 90]

Виклад можна продовжити і навести й інші особливості теорії норм Р. Алексі, а саме можна показати відношення між теорією норм Р. Алексі і принципом пропорційності: «Теорія принципів намагається розвинути на [своєму] базисі теорію пропорційності, яка по суті включає в себе теорію зважування» [12, с. 404], поділ норм на деонтологічні і аксіологічні норми [5, с. 132], причому Р. Алексі віддає перевагу аналізу перших норм, звернення уваги на норми для вирішення Є. Ерліха [20, с. 33] тощо.

Підсумувати викладене вище можна словами про те, що поділ норм на правила і принципи в теорії норм може ґрунтуватися на різних критеріях, причому найбільш відомим є критерій генералізації, згідно з яким правила – це конкретніші,

а принципи – загальніші норми. Р. Алексі вводить новий критерій для розрізнення правил і принципів, який бере до уваги той факт, що правила можуть бути або виконані, або не виконані, тоді як принципи можуть бути виконані різною мірою. Поділ норм на правила і принципи у Р. Алексі є основою його теорії юридичного дискурсу, яка, зокрема, включає в себе аналіз деонтологічних та аксіологічних норм, принципу пропорційності, введення поняття долучених норм, взяття до уваги норм для вирішення в сенсі Є. Ерліха та ін.

Реляційна техніка – це методика розгляду колегією суддів справи, особливістю якої є призначення судді-доповідача. Суддя-доповідач має скласти – раніше реально, а сьогодні в ідеалі – письмовий висновок (вотум), який має переконати інших членів колегії в тому, що потрібно ухвалити обґрунтоване юридично і фактично рішення, яке пропонується. Однак реляційна техніка не обмежується складанням експертного висновку (вотума) як дуалістичного, тобто процесуально- і матеріально-правового документа. Оскільки, наприклад, в XX і XX століттях вона може обходитися (паралельно) тільки складанням матеріально-правового експертного висновку в рамках так званого експертного стилю опрацювання правової справи.

Гарне уявлення про історію реляційної техніки до приблизно середини XIX століття можна почерпнути у історика реляційної техніки Ф. Ранієрі [21]. Стандартом посібником з реляційної техніки в наші дні є заснований в 1884 році Г. Даубеншпеком посібник, який називався спочатку «Реферат, вотум і присуд: посібник для практикуючих юристів на підготовчій службі» [22], а тепер існує вже в 36 виданні [23]. Про історію експертного стилю опрацювання правової справи надають відомості К.-Ф. Штукенберг [24], Р. А. Майданик, В. В. Трутень та ін., про історію нової дуалістичної реляційної техніки, тобто про техніку в традиції, розпочатій Г. Даубеншпеком, говорять Л. Гуссек [25], Хр. Фішер [26, с. 347-388], О. Г. Степенюк та ін.

Звернення до аналізу реляційної техніки як такої дозволяє стверджувати, що нова реляційна техніка є методикою, яка має

тісний стосунок до правил і субсумції. Про це свідчить, зокрема, той факт, що в двох останніх виданнях посібника Г. Даубеншпека принципи і зважування принципів мають тільки лапідарне значення (див. передусім [27, с. 73-98; 23, с. 47-66]).

Для наших цілей достатньо тільки констатувати, що в реляційній техніці потрібно ввести розрізнення дуалістичної і моністичної реляційної техніки. Причому в першому випадку повинно йтися про реляційну техніку, яка має процесуально- і матеріально-правовий характер, а в другому – про матеріально-правову реляційну техніку, яка інакше називається експертним стилем опрацювання правової справи. Дуалістична реляційна техніка поділяється на стару реляційну техніку, яка існує з кінця XV століття до приблизно середини XIX століття, і нову, яка існує з приблизно середини XIX століття, особливо з 1884 року, коли було опубліковане перше видання посібника з реляційної техніки Г. Даубеншпека, до наших днів. Нова реляційна техніка, якщо підійти до поділу інакше, складається як із дуалістичної, так і моністичної реляційної техніки.

Так виникає питання, як оптимально співвідносяться теорія норм Р. Алексі і реляційна техніка як така. Насамперед слід відмітити, що теорія норм і реляційна техніка мають різну природу: теорія норм – це власне теорія, предметом якої є норми, а саме, як показано вище, правила і принципи, а реляційна техніка – це методика, яка може або не може послуговуватися теорією норм Р. Алексі, проте завжди послуговується якоюсь теорією норм. Виникає запитання, що може стати посередником між цими поняттями? На наш погляд, таким посередником може стати розрізнення у Р. Алексі двох форм застосування права. Йдеться про таке.

Так, у вже згаданій вище статті Р. Алексі про структурне порівняння субсумції і зважування сказано, що формальна структура субсумції може бути представлена у вигляді дедуктивної схеми, яку можна назвати «формулою субсумції». Р. Алексі стверджує, що існує аналогічна схема формальної структури зважування, яку він називає «формулою ваги». Коротше кажучи, субсумція та зважування мають

схеми, які можливо порівняти. Вони дозволяють ідентифікувати формальну структуру передумов, на основі яких можна зробити висновок про правовий результат. Проте співвідношення в обох випадках між цими передумовами та правовим результатом є різним. Формула субсумції представлена схемою, яка працює за правилами логіки, в той час як формула ваги – схемою, яка працює за правилами арифметики. Незважаючи на цю різницю, обидві формули схожі тим, що рішення, в обох випадках, залишаються основою аргументації.

У застосуванні права існують дві основні операції: субсумція та зважування. Попри те, що субсумція була значною мірою прояснена впродовж останніх десятиліть, зважування все ще (не тільки в 2003 році, але й сьогодні) викликає більше питань, ніж відповідей. Найважливішим із цих питань є те, чи є зважування раціональною процедурою [10, с. 433]. Р. Алексі в своїй теорії юридичного дискурсу, яка є якраз теорією *раціонального* юридичного дискурсу, доводить, що як субсумція, так і зважування є раціональними процедурами, з чим не можна не погодитися.

Отже, реляційна техніка як така – це методика, яка стосується переважно правил і субсумції (про це свідчить аналіз розуміння правознаходження як у посібнику з дуалістичної реляційної техніки від Г. Даубеншпека до В. Шушке [27, с. 73-98; 23, с. 47-66], так і посібнику з експертного стилю, тобто в моністичній реляційній техніці [28, с. 14 та ін.]), тоді як нова реляційна техніка має залучати також принципи і зважування, і стати у підсумку дисципліною, яка ґрунтується на теорії норм, тобто теорії правил і принципів Р. Алексі, а також на корелятивній теорії цього автора, яка бере до уваги як субсумцію під правило, так і зважування принципів. Що ж стосується опосередкування теорії норм Р. Алексі і реляційної техніки як такої, то слід сказати, що таке опосередкування можливе завдяки взяттю до уваги в реляційній техніці субсумції і зважування як двох форм застосування права, про які говорить Р. Алексі.

Висновки. Аналізуючи вищесказане можна констатувати, що:

По-перше, теорія норм Р. Алексі – це оригінальна раціональна теорія згаданого автора, яка бере до уваги той факт, що поряд з нормами, які можуть бути або виконані, або не виконані, тобто правилами, існують норми, які можуть бути виконані різною мірою, тобто принципи. Принципи як веління оптимізації застосовуються у формі зважування, а зважування відбувається за допомогою так званої формули ваги (в рамках зовнішнього виправдання правового рішення);

По-друге, реляційна техніка значною мірою недооцінює застосування принципів як веління оптимізації, а тому інкорпорація теорії принципів Р. Алексі в реляційну техніку є нагальним питанням.

По-третє, інкорпорація теорії принципів Р. Алексі в реляційну техніку має опиратися на зважування релевантних принципів, яке у підсумку має вести до формування доученої правової норми, яка може бути застосована у формі субсумції.

Список використаної літератури:

1. Alexy R., Schriftenverzeichnis. Stand: November 2021 // file:///C:/Users/User/Downloads/Schriftenverzeichnis-%20aktuell.pdf (дата звернення 01.06.2023).
2. Alexy R. Theorie der juristischen Argumentation. Die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1991. 435 S.
3. Alexy R. Theorie der juristischen Argumentation die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung. Frankfurt am Main ; Göttingen, 1978. 396 S.
4. Pavčnik M. Juristisches Verstehen und Entscheiden : vom Lebenssachverhalt zur Rechtsentscheidung ; ein Beitrag zur Argumentation im Recht. Wien : Springer, 1993. X, 182 S.
5. Alexy R. Theorie der Grundrechte. 1. Aufl. Baden-Baden : Nomos-Verlagsgesellschaft, 1985. 548 S.
6. Alexy R. Zum Begriff des Rechtsprinzips // Alexy R. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. 177-212.
7. Alexy R. Grundrechte als subjektive Rechte und als objektive Normen // Alexy R. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. S. 262-287.

8. Alexy R. Die Gewichtsformel // Gedächtnisschrift für Jürgen Sonnenschein : 22. Januar 1938 bis 6. Dezember 2000 / Jickeli, Joachim. Berlin, 2003. S. 771-792.
9. Alexy R. Recht und Richtigkeit // The reasonable as rational? On legal argumentation and justification ; Festschrift for Aulis Aarnio / ed. by Werner Krawietz. Berlin, 2000. S. 3-19.
10. Alexy R. On balancing and subsumption: A structural comparison // Ratio Juris. 2003. Vol. 16. Iss. 4. Pp. 433-449.
11. Alexy R. Hauptelemente einer Theorie der Doppelnatur des Rechts // Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie. 2009. Bd. 95. S. 151-166.
12. Alexy R. Die Doppelnatur des Rechts // Der Staat. 2011. Bd. 50. 3. S. 389-404.
13. Alexy R. Ideales Sollen // Grundrechte, Prinzipien und Argumentation : Studien zur Rechtstheorie Robert Alexys / Laura Clérico, Jan-Reinard Sieckmann. Baden-Baden, 2009. S. 21-38.
14. Alexy R. Ideales Sollen und Optimierung // Rechtsstaatliches Strafrecht : Festschrift für Ulfrid Neumann zum 70. Geburtstag / Saliger, Frank. Heidelberg, 2017. S. 17-30.
15. Alexy R. Die absolute und die relative Dimension der Grundrechte // Vlastimil Göttinger (Hg.), European Constitutionalism in the Context of Judicial Dialogue. Prag, 2016. S. 74-86.
16. Alexy R. Menschenwürde und Verhältnismäßigkeit // AöR. 2015. Bd. 140. S. 497-513.
17. Alexy R. Abwägung, Verfassungsgerichtsbarkeit und Repräsentation // Politik und Recht / hrsg. von Michael Becker und Ruth Zimmerling. Wiesbaden, 2006. S. 250-258.
18. Alexy R. Begriff und Geltung des Rechts. Erweiterte Neuauflage. Freiburg im Breisgau : Verlag Karl Alber, 2020. 250 S.
19. Alexy R. Idee und Struktur eines vernünftigen Rechtssystems // Rechts- und Sozialphilosophie in Deutschland heute. Stuttgart, 1991. S. 30-44.
20. Alexy R. Die logische Analyse juristischer Entscheidungen // Alexy R. Recht, Vernunft, Diskurs : Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Main, 1995. S. 13-51.
21. Ranieri F. Relationstechnik // Ueding G. Historisches Wörterbuch der Rhetorik, Bd. 7: Pos-Rhet. Tübingen, 2005. S. 1157-1161.
22. Daubenspeck H. Referat, Votum und Urtheil : eine Anleitung für praktische Juristen im Vorbereitungsdienst. Berlin : Vahlen, 1884. VIII, 146 S.
23. Schuschke W. Zivilrechtliche Arbeitstechnik im Assessorexamen. Votum, Urteil, Aktenvortrag, Anwaltsgutachten. 36., neu bearbeitete Auflage. München : Verlag Franz Vahlen, 2023. XXVI, 484 S.
24. Stuckenberg C.-F. Der juristische Gutachtenstil als cartesische Methode // Georg Freund et. al. (Hrsg.): Grundlagen und Dogmatik des gesamten Strafrechtssystems. FS für W. Frisch. Berlin, 2013. S. 165-186.
25. Gusseck L. Zu Relation und Rationalität richterlichen Entscheidens // Festschrift für Ulrich Spellenberg. München, 2010. S. 83-98.
26. Fischer C. Topoi verdeckter Rechtsfortbildungen im Zivilrecht. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007. XXVI, 611 S.
27. Schuschke W. Zivilrechtliche Arbeitstechnik im Assessorexamen. Bericht, Votum, Urteil, Aktenvortrag. 35., neu bearb. Aufl. auf Grundlage des 1884 von Hermann Daubenspeck begr. und in der Folge von Paul Sattelmacher, Paul Lüttig, Gerhard Beyer und Wilhelm Sirp bearb. Werkes. München : Vahlen, 2013. XXII, 492 S.
28. Katko P. Bürgerliches Recht : schnell erfaßt / Peter Katko. 6., überarb. und aktualisierte Aufl. Berlin [u.a.] : Springer, 2006. 323 S.

Shcherbanyuk O., Vdovishen V. R. Alexy's Theory of Norms and Relational Technique: Concept and Mediating Functions

The article under studies deals with the prospects of involving the theory of norms by R. Alexy in relational technique. The purpose of the article is to give a definition of R. Alexy's theory of norms and relational technique, as well as to determine the peculiarities of their mediating functions. In order to achieve the goal, it is essential to ascertain the essence of the above two concepts, as well as to trace up their interrelations.

With regard to R. Alexy's theory of norms, the article claims that their division into rules and principles may rely on various criteria. According to the latter, rules are regarded as more specific, whereas principles – as more general norms. R. Alexy has introduced a new criterion of distinguishing between rules and principles, which takes into account the fact that rules can be either complied with or not complied with, while principles can be complied

with to a different extent. R. Alexy's division of norms into rules and principles is the basis of his theory of legal discourse, which, in particular, includes the analysis of deontological and axiological norms, the principle of proportionality, the introduction of the concept of attached norms, and the consideration of norms for decision in the sense of E. Ehrlich and others. With regard to the relational technique, the article introduces the distinction between its dualistic and monistic types, the former being relational technique of a procedural- and substantive-legal nature, and the latter being only of a purely substantive-legal nature, otherwise known as the expertise style of processing a legal case. Dualistic relational technique is classified into the old relational technique (existed from the end of the XV century to approximately the middle of the XIX century) and the new one (existed from approximately the middle of the XIX century, to be more precise, from 1884, when the first edition of H. Daubenspeck's guide on relational technique was published, up to the present day). It is important that the new relational technique may be both dualistic and monistic. Hence, the article presents some of its peculiarities that make it possible to better understand the above distinction. As for the mediating functions of R. Alexy's theory of norms and relational technique, the article emphasizes that it is possible due to the consideration of subsumption and weighing as two forms of application of law mentioned by R. Alexy. Particular attention is drawn to the fact that relational technique is a methodology that mainly deals with rules and subsumption. On the other hand, the new relational technique should also involve principles and weighing, and ultimately become a discipline based on the theory of norms, i.e. R. Alexy's theory of rules and principles.

Key words: rules and principles, principle of proportionality, subsumption and weighing, juridical methodology, theory of juridical argumentation, H. Dubenspeck, E. Ehrlich.